

IKÄÄNTYVÄ, VÄHÄVÄKINEN ITÄ-SUOMI NOUSUUN YHTEISTYÖLLÄ

Vuoden 2008 arviointikohteet

Lääninhallitukset ovat lakisäateisenä tehtävänä arvioineet peruspalveluja vuodesta 2000 lähtien. Tämä arviointi jää lääninhallitusten viimeiseksi. Arviointityö jatkuu aluehallintovirastoissa, jotka saavat hoitaakseen näitä kansalaisten yhdenvertaisuustehtäviä. Arviointikohteet valitsevat ministeriöt tulevat jatkossa harkitsemaan nykyistä systemaattisemmin, mitä kokonaisuuksia kulloinkin on syytä seurata ja arvioida.

Vuoden 2008 peruspalvelujen arviointikohteet koskevat hallinnon toimivuutta, turvallisuutta, osaamista, elintarvikevalvontaa, eläinlääkintähuoltoa, kuluttajan asemaa ja liikennepalveluja. Teemaksi on määritelty ikääntyvät. Itä-Suomen läänin kolmessa maakunnassa yli 65-vuotiaiden osuus koko väestöstä vuonna 2007 oli 19,6 prosenttia, kolme prosenttia korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Väestöllinen huoltosuhde, väestön ikääntyminen ja väestökato ovat Itä-Suomen maakuntien suurimmat ongelmat.

Palvelutarpeet lisääntyvät

Mikään uusi asia ei ole, että Itä-Suomen kolmen maakunnan väestö tulee ennusteiden mukaan jatkuvasti vähenemään ja vanhenemaan. Lukumääräisesti väestö vähenisi vuoteen 2040 mennessä Pohjois-Savossa 13 700, Etelä-Savossa 12 000 ja Pohjois-Karjalassa 10 500 henkeä. Samaan aikaan koko Suomen väestömäärä kasvaisi 400 000 hengellä.

Yli 75-vuotiaiden määrän lisääntymisellä on välitön vaikutus kuntien sosiaali- ja terveystoimen palvelu- ja henkilöstötarpeeseen. Miten kuntatalous selviää näistä palveluhaasteista ja saadaanko riittävästi työvoimaa? Työvoiman saatavuusongelmat ovat jo nyt monessa itäsuomalaisessa kunnassa hyvin ajankohtaisia.

Henkilöstöpula on Itä-Suomessa useilla erityisaloilla jo tällä hetkellä ongelma. Eläinlääkärripula esimerkiksi haittaa eläinlääkintähuoltoa. Alkutuotannon valvonta on tärkeää juuri Itä-Suomessa, jossa alkutuotanto on keskeinen elinkeino.

Ikääntyvät ja ikääntyneet

Käsitteet ovat muuttumassa. Tohtori Sirpa Kärnä on tuoreessa väitöskirjassaan selvittänyt ikääntymiseen liittyviä termejä. Hän luokittelee 50–64 -vuotiaat myöhäiskeski-ikäisiksi aikuisiksi. Yli 50-vuotiaat ovat ikääntyviä ja vasta yli 80-vuotias on ikääntynyt. Kärnä puhuu myös kolmannelle elämästä, jolloin on eläkeläinen, mutta ei koe olevansa vanhus.

Ikääntyvien liikuntapalvelut toimivat ennaltaehkäisevästi sekä fyysisen että psyykkisen terveyden ylläpitäjinä. Kaikissa Itä-Suomen kunnissa järjestetään ikääntyville ohjattuja liikunnan palveluja. Arvioiden mukaan tarjonta ei kuitenkaan ole riittävä.

Liikuntapalvelut on suunniteltava ja kehitettävä kunnan eri toimialojen yhteistyönä hyödyntäen olemassa olevat voimavarat. Liikuntapalvelun järjestäminen säästää terveydenhuollon ja sosiaalitoimen menoja. Liian usein vaikuttavuutta ja panos-tuotos -vertailuja tehdään kunnissa suppeasti hallintorajojen sisällä ja lautakuntajaon mukaan unohtaen, että kuntalainen palvelun saajana on kokonainen ihminen.

Kotiinkuljetuspalvelut ja sähköinen asiointi

Päivittäistavarakaupan rakenne on muuttunut rajusti 2000-luvulla. Myymäläverkosto on harventunut ja keskittynyt. Ikääntyneiden päivittäistavarakaupan palvelut ovat heikentyneet erityisesti haja-asutusalueilla. Tämä on olennainen asia, kun arvioidaan haja-asutusalueilla asuvien palveluja ja elinolosuhteita.

Kyläkauppojen jokapäiväistä toimintaa pitäisi laajentaa ja tukea monialaisina julkisten ja kunnallisten palvelujen yksikköinä. Myös kotiinkuljetuspalveluja ja sähköisen asioinnin eri muotoja tulee kehittää.

Kuntien tulisi lisätä yhteistyötä myös liikenteen kuljetuspalvelujen järjestämisessä ja suunnittelussa. Esteettömiä linja-autoja ja takseja ei ole riittävästi liikenteessä. Yli 75-vuotiaiden ovelta ovelle kyytien kustannusten on arvioitu vuoteen 2030 kaksinkertaistuvan, joten kuntien yhteistyö on hyvän asiakaspalvelun turvaamiseksi ja kustannusten hillitsemiseksi välttämätöntä.

Nuorisolaki ei toteudu

Vuoden 2006 nuorisolain toteutuminen oli viime vuonna arvioinnin kohteena. Myös tänä vuonna arvioitiin samaa asiaa. Tulokset eivät olleet järin myönteisiä. Nuorisolaki ei edelleenkaan toteudu velvoittavalla tavalla.

Kuntien lapsiin ja nuoriin kohdistuva ohjelmatyö on hajanaista ja vaihtelee kunnittain erittäin paljon. Osallistuminen ja kuuleminen ei toteudu kehittämisohjelmien ja hyvinvointiohjelmien laadinnassa. Myöskään työntekijöiden määrä ei ole lisääntynyt. Nyt kuntien tulisi korjata nämä puutteet. Se ei kaikilta osin ole rahasta vaan asian arvostuksesta kiinni.

Lisää ammatillisen koulutuksen aloituspaikkoja

Sekä viime että tänä vuonna arvioitiin perusopetuksen jälkeisen koulutuksen riittävyyttä. Tulos oli sama. Ammatillisen koulutuksen aloituspaikkoja on Itä-Suomessa liian vähän.

Tänä vuonna arvioitavana oli toisen asteen koulutuksen alueellinen saavutettavuus ja perusopetuksen jälkeinen välitön koulutukseen sijoittuminen. Opetusministeriön tulee lisätä ammatillisia koulutuksen aloituspaikkoja Itä-Suomeen. Myös lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteistyömuotoja on kehitettävä edelleen. Sama johtopäätös tehtiin jo viime vuonna.

Vahva itäsuomalainen yhteistyöverkosto välttämätön

Vuonna 2010 valtion aluehallinto alkaa toimia kahdessa uudessa organisaatiossa. Itä-Suomessa tämä merkitsee kolmen maakunnan liiton, kolmen elinkeino-, luonnonvara- ja ympäristökeskuksen sekä yhden aluehallintoviraston tiivistä yhteistyöverkkoa. Yhteistyötä todella tarvitaan, sillä mikään organisaatio ei yksin eikä myöskään suppealla yhteistyöllä pysty vastaamaan edessä oleviin haasteisiin. Miten Itä-Suomi yhdessä nostetaan nousuun, pois ikääntyvästä ja vähäväkisestä kehityskierteestä, riippuu yhteistyön aitoudesta ja voimasta.

Kansainvälinen talouskriisi raskaine vaikutuksineen edellyttää nopeita toimenpiteitä kaikilta alueellisilta toimijoilta. Uusien organisaatioiden on saatava varsinainen työnsä käyntiin mahdollisimman nopeasti. Turhiin hallinnon reviiritisteluihin ei ole nyt aikaa. Ilman avointa kaikkien kolmen maakunnan liiton, kuntien ja valtion aluehallinnon yhteistyötä Itä-Suomen kehityksen syöksykierre tulee kiihtymään. Vanhat reviirijattelut heikentävät kaikkien kolmen maakunnan liiton alueen kehitystä. Itä-Suomessa ei ole varaa keskinäiseen kilpailuun eikä raja-aitojen rakentamiseen.

Maaherra

Pirjo Ala-Kapee